

Claustre de l'antiga abacial de Santa Maria d'Arles (s. XIII)

Campanar de la parroquial de Santa Maria la Major d'Inca (s. XVI)

Patrimoni desconegut: els brodats de Maria Mestre

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Miquel Pieras Villalonga i Maria Mestre Alorda

Introducció

Aquesta comunicació té com a objectiu fer un inventari de les obres de brodat que ha anat realitzant l'artesana inquera Maria Mestre. De les seves obres hem seleccionat les que han passat a formar part del patrimoni d'associacions, confraries o parròquies i, per tant, és necessari descriure i conservar.

L'atenció i l'estudi del món de l'artesanía han anat paral·lels a la seva posada en valor. Des de fa anys el Govern de les Illes Balears concedeix la carta de mestre artesà a totes aquelles persones que han sabut conservar o han après un ofici artesanal. Des de 1997 Maria Mestre té la carta de mestra artesana, tot i que les seves tasques en el món del brodat s'iniciaren fa cinquanta anys. Però aquest treball no és una biografia exhaustiva de la vida de Maria Mestre, sinó que vol donar a conèixer un ofici que, amb la tecnologia moderna i les presses per viure i la comoditat, ha començat fa temps a oblidar-se. Allò que fa cinquanta anys era l'ofici de moltes dones i una part no menyspreable dels ingressos familiars, ara ha esdevingut un entreteniment o una forma d'oci més.

Aprentatge de Maria Mestre

En els anys 50 i 60 del segle XX no era difícil aprendre a brodar. A l'escola de les religioses de Sant Vicenç de Paül d'Inca, a la qual va assistir-hi Maria Mestre durant la infància, era habitual que els capvespres es resàs el rosari i es fessin manualitats com brodar, ganxet, punt de creu, punt mallorquí... Ensenyar a brodar, i al mateix temps resar, vist des d'ara és una tasca molt

complicada, però així era la vida de mitjan segle XX. Acabada la jornada escolar, una religiosa comanava a les alumnes que més en sabien o ho volien fer feines extres per a un comerç de Palma i, a canvi, es pagaven unes pessetes segons la complicació de la tasca.

Acabada la formació escolar Maria Mestre va començar a fer feina a una fàbrica de caps de cartó, llavors a un comerç de confecció de roba de senyora. Als 18 anys va fer feina en un supermercat, el primer que hi va haver a Inca. Una companya de feina li va comentar que anava a aprendre a brodar a màquina. Es va il·lusionar i va començar a aprendre'n, ja que era una nova manera de brodar, era una feina que combinava el moviment de les mans i dels peus, i llavors manejar el tamboret i calcular el punt en el qual s'ha de situar l'agulla. Era un aprenentatge per a una treballadora novella. Amb la mestra Catalina Ramis va estar-hi tres anys per aprendre a brodar a màquina.

Materials i instruments per brodar

Per brodar a màquina és necessària la màquina de cosir sense la pota de la màquina, només amb l'agulla tota sola i sense les dents de la part de baix, més uns cèrcols anomenats tamborets, que són de diverses mides segons la tasca que s'hagi de fer. També són necessaris rodets de fil de màquina de diversos colors. També cal fil blanc per a la bobina; tisores petites amb punta corba; punxons d'ivori, que ara són de plàstic, que serveixen per compondre el brodat i fer ullets.

Per brodar a mà es necessita un tambor rodó gran amb una ansa per davall anomenat tambor amb peu. Té una corretja que serveix per subjectar la tela. Fil de diverses gruixes segons la feina a realitzar, ja que són molts i variats els treballs que es poden fer a mà.

A part de les teles i dels fils de tota mena, també són necessaris dibuixos a partir dels quals fer els dissenys del brodat. Aquests dibuixos es poden combinar segons el gust. Amb les fotocopiadores no hi ha dificultat per augmentar o disminuir-los. Antigament s'havien de pintar a mà.

També cal paper fi, quasi semitransparent, i paper carbó especial per a teles. Aquests papers serveixen per marcar el dibuix o el disseny sobre la tela. Antigament aquesta tasca es feia marcant les teles amb unes tintes especials.

Clientela

Si parlem de cinquanta anys enrere, llavors les clientes eren dones joves, fadrines en edat de casar, que preparaven l'aixovar i comanaven llençols, estovalles, tovalloles per guardar dins el canterano.

Avui en dia, es comanen coses per utilitzar: tapets o cobretaules, cortines, pantalles per a llums, vestits...

No es pot dir que avui en dia no estigui de moda brodar. En aquests moments es corre massa i no es té paciència, es vol la roba o la cortina d'avui per demà. Brodar una tela és una feina llarga i pacient, no permet la frissor ni la rapidesa, sinó més aviat la pausa i la serenitat.

Tovallons

Tovall

Feines destacades. Patrimoni del brodat

Allò que ens ha motivat a fer aquesta ponència és la quantitat de feines que hem trobat fetes de Maria Mestre i de les quals és necessari deixar constància, ja que formen part del patrimoni artístic d'Inca i la seva comarca. Són un patrimoni que sovint passa desapercebut per als estudiosos de l'art, però que és hora de donar-li la importància que cal. Com sempre, allò fet per homes i artistes té rellevància. Allò fet per dones i per artesanes queda al marge de la història. A més, creim que reivindicar l'activitat d'una artesana del brodat suposa posar en valor la feina senzilla, la vida pausada, el producte fabricat per unes mans actives i lliures. Quan a l'any 2011 ens decidim a fer una comunicació sobre una activitat artesana en una ciutat mallorquina, el món ric i occidental fabrica la major part dels seus utensilis i màquines de forma industrialitzada en el taller xinès o a altres països en vies de desenvolupament.

1. Mantell per a la capella del convent de les religioses de Sant Vicenç de Paül d'Inca (1993)

L'associació de les antigues alumnes de l'escola de Sant Vicenç de Paül d'Inca col·laboraren amb el material. Es va brodar amb tela de fil a punt mallorquí, amb colors blaus. Es tracta d'un mantell per posar sobre l'altar i té una garlanda de punt mallorquí en el voltant. Tècnica: passat, repunt i brodat a màquina; gasses fetes a mà.

2. Escut dels penitents de la Confraria del Sant Crist d'Inca (1990)

Escut que està brodat dins tela beix igual que l'hàbit del penitent. Tècnica: matisat, passat i repunt. Colors: marró obscur, marró, verd i vermell.

3. Escuts dels penitents de la Confraria de La Salle d'Inca (1991)

Escut amb tela cel i blanca com l'hàbit. Tècnica: passat, matisat, repunt i invertit. Colors: cel, blanc, beix, groc i daurat.

4. Escuts dels penitents de la Confraria de la Puresa de Maria (1991)

Escut amb tela blava i blanca com l'hàbit. Tècnica: passat. Colors: verd, groc, blau i blanc.

5. Casulla i estola per a la parròquia de Santa Maria la Major d'Inca (1995)

El brodat està fet sobre una tela de fil beix plantada a damunt la casulla. Està brodada a davant i a darrere. A davant hi ha una creu plena de garses de punt de creu i a l'estola hi ha una creu

amb garses a dreta i a esquerra. Tècnica: punt mallorquí, brodat a mà amb ganxet, ple a punt d'escapulari i gasses a punt de creu. El fil és de color granat.

6. Bandera de la Confraria de la Immaculada de Caimari (1995)

Està formada per una tela de color blau obscur. En el centre de la bandera hi ha un escut de Maria Immaculada de color cel sobre tela blanca. Les lletres del símbol de Maria Immaculada estan fetes amb fil daurat i blau, i diuen "Confraria de la Immaculada Caimari". La bandera està acabada a la part inferior amb tres puntes rodones. Tot el voltant té flocs daurats. Tècnica: incrustació i invertit.

Casulla

Bandera de la Confraria del Sagrat Cor de Caimari

7. Bandera de la Confraria del Sagrat Cor de Caimari (1995)

Està formada per una tela blanca. En el centre de la bandera hi ha un escut amb tela de color blau obscur amb un cor fet amb tela vermella. Hi ha brodada sobre el cor una corona d'espines, unes gotes de sang i una creu. Sobre aquesta tela de color blau obscur hi ha brodades unes lletres que diuen "Caimari Confraria del Sagrat Cor". La bandera és rectangular i tot voltant té flocs daurats. Tècnica: matisat, incrustació i invertit.

8 i 9. Dues banderes per a la processó del diumenge de Pasqua de Caimari (1996)

a.- Bandera de tela de domàs blanca de forma rectangular amb un escut del Sagrat Cor i un escut de la Immaculada, a la mateixa cara, separats per una garlanda vegetal de diferents colors. Tot voltant té uns flocs de diferents colors. Tècnica: incrustació i invertit.

b.- Bandera de tela de domàs blanca de forma rectangular amb flocs de diferents colors. En el centre hi ha un escut en el centre del qual hi ha unes espigues i a sobre hi ha unes lletres que diuen "Caimari". Tècnica: incrustació i invertit.

10. Tovallola de fil per a la parròquia de Santa Maria la Major d'Inca (1996)

És una tovallola brodada per diverses alumnes de l'escola taller del Col·legi Sant Vicenç de Paül. La tela i el brodat són de color blanc, fet amb la tècnica de *fil tiré*. Dins el *fil tiré* hi ha brodats, amb punt de sargit, una creu i uns motius vegetals. També du un calat brodat (*vainica*), flocs i macramé.

11. Vestit per a una Puríssima de Caimari (1997)

El vestit és de color blanc fet amb tela de ras. La capa és de ras i de color cel. A la part inferior del vestit hi ha brodades unes garlandes i el símbol de la Puríssima. Tot voltant la capa hi ha les mateixes garlandes i el mateix símbol. La tècnica és: matisat, passat i invertit.

Brodats del pas de la Pietat

Bandera per a la Confraria de la Puresa

12. Vestit per a una Puríssima de Biniamar (1998)

El vestit és de tela blanca de ras. A la part anterior del vestit hi ha una corona, el símbol de la Puríssima i motius vegetals. Tècnica: passat, matisat, incrustació i invertit.

13. Tela per al pas de la Pietat de la Confraria de la Joventut Seràfica d'Inca (1999)

És una tela blanca de fil d'uns 5 metres de llarg per 0,40 metres d'ample. Du calat brodat als costats i dos parells de tres tires de calat brodat a la part inferior. A cada lateral de la tela hi ha brodats dos requadres petits i un de més gran de *fil tiré*. Dins el requadre gran hi ha brodat a punt de sargit una creu amb motius florals. Dins els requadres petits hi ha brodats a punt de sargit un gall, un gerro i una palangana del lavatori. Tècnica: *fil tiré*, calat i punt de sargit. El fil utilitzat per brodar aquests motius és el mateix que provenia de la roba de la tela.

14. Bandera per a la Confraria de la Puresa (2000)

Bandera de tela de color blau obscur com l'hàbit de la Confraria. Hi ha brodades en daurat, en el centre de la bandera, sobre tela blanca, unes lletres que diuen "Confraria Puresa de Maria".

També hi ha brodat en el centre de la tela blanca, sobre tela blava, un escut de la Confraria que du fil daurat i fil verd. Tècnica: incrustació, passat i invertit.

15. Restauració d'una bandera de la parròquia del poble de Selva (2000)

A la parròquia de Selva hi havia una bandera amb la tela molt deteriorada. Es va canviar la tela i es va tornar a brodar el dibuix original amb fil daurat, i es conservaren les parts que encara estaven en bon estat (calze i motius vegetals). Es feren de nou els raigs que surten del calze i les espigues. Es va posar una tela nova de seda. Tècnica: passat, incrustació i invertit.

16. Bandera de la Confraria del Sant Crist de Binissalem (2000)

És una bandera feta amb tela de color blau obscur de forma rectangular acabada amb tres puntes a la part inferior. Té flocs tot al voltant. Du unes lletres brodades amb fil daurat que diuen "Confraria del Sant Crist Any 2000 Binissalem". En el centre hi ha una copinya blanca. A l'interior de la copinya hi ha brodats: tres claus, una llança, una esponja i una corona d'espines. Tècnica: passat, matisat, incrustacions i invertit.

17. Casulla per a la parròquia d'Algaida (2000)

La casulla està brodada tant a la part anterior com posterior. Té motius florals (fulles de parra, raïms i espigues) i una creu. Tècnica: invertit, tot a mà.

18. Escuts per a la Confraria del Sant Crist de Binissalem (2000)

Escuts de tela color beix amb diferents motius brodats. Tècnica: matisat, passat, repunt i invertit. Colors: gris, beix, verd, marró, plata i daurat.

19. Estoles per a la parròquia de Santa Maria la Major (2001)

Es varen brodar diferents estoles de la parròquia. Unes són de tela blanca amb dibuix de tema marià amb colors cel i daurat. Tècnica: invertit a mà.

Unes altres són de tela vermella amb dibuix de palmes amb colors verds i daurats. Tècnica: invertit a mà. D'altres són de tela verda amb dibuixos diversos amb tècnica invertit a mà.

20. Escuts per a la Confraria de la Joventut Seràfica d'Inca (2002)

És un escut amb tela grisa, com el vestit de la Confraria. Tècnica: passat, matisat i repunt. Colors: granat, verd, vermell, beix, groc i cel.

21. Estoles per a l'ermita de Santa Magdalena del puig d'Inca (2004)

Són quatre estoles de diversos colors i amb diversos motius brodats. Tècnica: invertit a mà.

22. Bandera de la Confraria de Crist Rei d'Inca (2006)

És una bandera de tela de lli brodada a punt de creu a mà. La bandera té una imatge del santcrist que hi ha a l'església de Crist Rei. Hi ha brodades unes lletres que diuen "Crist Rei" en vermell i daurat. D'una fotografia que es va fer al santcrist es va escanejar per poder-se brodar a punt de creu. També es va escanejar l'escut de la Confraria per poder-se brodar llavors a punt de creu. Tècnica: punt de creu a mà i els colors són molt variats. A la part posterior de la bandera hi ha brodades en vermell i daurat les lletres que diuen "Confraria del Sant Crist del Perdó i la Bona Mort. Parròquia Crist Rei Inca 1957". La bandera està envoltada d'un bordó daurat.

23.- Bandera per a la Confraria la Pietat de Costitx (2007)

És una bandera de tela morada. En el centre du un escut fet de tela de color cel i a dins aquesta tela hi ha brodat l'escut de la Confraria, que és el del poble: unes muntanyes verdes amb una

Bandera de la cofradia de Crist Rei d'Inca

Vestit de combregar

creu marró. Les voreres que tanquen l'escut són daurades. Hi ha unes lletres brodades en daurat que diuen "Confraria de la Pietat Any 2004 Costitx". La bandera porta flocs en daurat.

24. Bandera per a la Confraria Jesús Ressuscitat de Lloseta (2008)

És una bandera de tela beix amb una imatge de Jesús Ressuscitat en el centre. Voltant la imatge de Jesús hi ha brodades unes orles amb motius vegetals. Hi ha brodades unes lletres que diuen "Confraria Jesús Resucitat Any 2006 JR". Tècnica: passat, incrustació i invertit.

25. Mantell per a l'altar de la parròquia del Port d'Alcúdia (2011)

És un mantell brodat amb *fil tiré* amb una creu i unes garlandes dels flors. Tot voltant du una tira de calat i una randa blanca que era d'un mantell antic. Tècnica: calat i *fil tiré*, i brodat de sargit, tot a mà.

26. Restauració d'una bandera de la Confraria de La Salle (2011)

Aquesta bandera està formada a partir de dues banderes anteriors, les quals varen ser restaurades l'any 2000 i 2002, respectivament. La restaurada l'any 2000 era la bandera de la Cruzada Eucarística. Tenia quatre rams a cada cantó i un escut enmig amb un calze i les lletres "Ecce panis angelorum". Sobre l'escut hi havia brodades les lletres "Cruzada Eucarística". Sota aquest hi havia brodades les lletres "Inca 1935". Tots els brodats es feren de nou l'any 2000 i només es va poder conservar l'escut amb el calze i unes petites fulles que hi havia en els rams.

L'any 2002 es va restaurar la bandera del Patronato de S. J. B. de la Salle. Era una bandera amb dues teles, una de groga a la part inferior i una de blanca a la part superior. En centre hi havia l'escut de La Salle envoltat de dues palmes verdes. Hi havia brodades les lletres "Patronato S. J. B. la Salle Inca 1935".

Bandera de la cofradia de La Salle d'Inca

L'any 2011 s'han unit les dues banderes en una de sola. Sobre una tela de ras blanca s'han tornat a brodat de nou els quatre rams i s'han aprofitat les fulles antigues. A la part superior, s'hi ha posat l'escut de La Salle, i a la part inferior, el de la Cruzada Eucarística. S'hi han brodat de nou unes lletres que diuen "Confraria La Salle" en daurat i cel, i "Cruzada Eucarística" en daurat i vermell. A baix de tot, s'hi han brodat les lletres "Inca 1935" en daurat i vermell. Tècnica: incrustació, passat, matisat i invertit. S'han utilitzat els colors originals de les dues banderes anteriors.

Cartes de Miquel Duran a Maria Antònia Salvà (1942-1946)

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Francesc Lladó i Rotger. Doctor en Filosofia per la UIB

Aquestes cartes són la continuació de les que mostrarem a les comunicacions de les X i XI Jornades d'Estudis Locals d'Inca. Remetem el lector a aquelles comunicacions tant pel que fa a la introducció i contextualització com a la bibliografia. En aquesta edició presentam també una altra comunicació amb les cartes de Salvà a Duran que es corresponen a les d'aquesta.

Les cartes que exposam en aquestes jornades van de 1942 a 1946, període caracteritzat pels penosos anys de la postguerra. Aquests anys foren tal volta els pitjors a causa que a l'espanyola s'afegia el drama de la Segona Guerra Mundial. Hi veurem reflectida la forta censura que el règim franquista encara exercia sobre la llengua catalana que persones com Duran i Salvà intentaven fer sobreviure com podien.

Els dos corresponents tornaven vells, i això es nota en l'escriptura, especialment en la de Duran, que té greus dificultats per escriure bé i les manifesta en les seves cartes a Salvà demanant-li que el perdoni. Es veu que el fet d'escriure el cansa molt i a vegades envia els esborranys, perquè no té delict de posar-los en net.

En aquesta edició, deixarem de comentar les cartes una a una per fer un comentari general de les missives d'ambdós corresponents. Pensam que el lector podrà completar la visió general que donam amb la lectura, ja més concreta, de les cartes.

Hi ha un total de 28 cartes, catorze per part de Duran i catorze per part de Salvà. Les de Salvà són més extenses i més abundants que les de Duran, car aquest a vegades només envia un poema. El grup de cartes segueix tractant els mateixos temes que les darreres que publicarem a les anteriors Jornades —com el poema dels xiprers— i se n'hi afegeixen de nous, fruit de la relació entre els dos poetes. Del poema dels xiprers hem de dir que Duran l'hi envia i ella l'hi corregeix, però, perquè ell no quedi malament pel malentès que hi va haver —que ja vérem— Salvà escriu el poema sobre els xiprers que Duran creia que ella ja havia escrit. Un altre dels temes ja tractats